

KKYDP EKONOMİK YATIRIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: ŞANLIURFA VE DİYARBAKIR ÖRNEĞİ

EVALUATION OF ECONOMIC INVESTMENTS OF RDISP: ŞANLIURFA- DİYARBAKIR EXAMPLE

Veysel ASOĞLU¹

Turan BİNİCİ²

Öz

Bu çalışmanın ana kapsamını Şanlıurfa ve Diyarbakır'da Kırsal Kalkınma Yatırım Destek Programından (1-7.etap) faydalanan KOBİ'ler oluşturmaktadır. KKYDP kapsamında iki ilde 215 KKYDP projesi 197 farklı tarıma dayalı sanayi işletmesince uygulamaya konulmuştur. Ancak tam sayım yöntemi ile anket verileri toplanmaya çalışıldığında projeyi alan yetkililerin işlettiği 120 faal işletme olduğu tespit edilmiştir. Bu işletmelerden elde edilen verilerin analiz sonuçlarına göre Şanlıurfa'daki 71 işletmeye göre Diyarbakır'da destekten faydalanan 49 işletme genel anlamda daha başarılı görülmüştür. Proje öncesinde işletmelerin istihdam ortalaması 6.53 iken proje sonrasında bu değer 12.68 olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Kalkınma Yatırım Destek Programı (KKYDP), Tarıma Dayalı Sanayi İşletmeleri

Abstract

Small and Medium Enterprises (SME) in Şanlıurfa and Diyarbakır benefitting from Rural Development Investment Support Program (stage1-7) constitute the main scope of the study. Within the scope of RDISP (KKYDP), 215 RDISP projects in two cities have been carried out by 197 different agro-industries. However, when trying to gather survey data with the complete inventory method, it has been determined that there are 120 active enterprises run by authorities receiving the project. According to analysis results of data gathered from these enterprises, 49 enterprises benefitting from the support in Diyarbakır, generally speaking, are more successful than 71 enterprises in Şanlıurfa when compared to. Prior to the project, while the employment average of the enterprises was 6.53, after the project it has become 12.68.

Key Words: Rural Development Investment Support Program (RDISP), Agro-industry

¹ Öğretim Görevlisi, Harran Üniversitesi, Siverek MYO, veyselasoglu@harran.edu.tr

² Prof.Dr., Harran Üniversitesi, Tarım Ekonomisi ABD Başkanı

1. Giriş

Tarıma dayalı sanayi işletmeleri, gıda ve hayvancılık ürünlerinin tarladan sofradaki çatala kadar geçen sürecin içerisinde çok önemli bir rol oynar. Tarımsal girdilerin temin edilmesi ile beraber bu ürünler üzerinde gerekli işlemler yapılarak son tüketiciye ulaşmasını sağlar. Tarıma dayalı sanayi faaliyetleri tüm dünyada istihdam ve milli gelire katkı sağlayan en önemli faaliyetler arasındadır (Carlos A.S. ve ark:2009:2).

GTHB tarafından hazırlanan 2010-2013 Ulusal Kırsal Kalkınma Planında Tarıma Dayalı Sanayinin stratejik önemi aşağıdaki şu şekilde ifade edilmektedir “*Tarım, yüzde 58’lik payla kırsal istihdamda en yüksek paya sahip sektör olmakla birlikte, tarım sektörü istihdamında çözülme yaşamaktadır. Bu durum, kırsal kesimde tarım dışı istihdam olanaklarının geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Tarım sektörünün üretmiş olduğu ürünleri işleyerek yüksek katma değerli ürünler haline getiren tarımsal sanayi, tarım sektörünün iç dinamiklerini harekete geçirme özelliğine sahip lokomotif sektördür. Bu çerçevede; tarıma dayalı sanayi işletmeleri, tarımsal ürünlere olan talebin artmasına bağlı olarak üretimin gelişmesi ve çeşitlenmesinde, tarımsal ürünlerin arzında mevsimselliğin ortadan kaldırılmasında, kırsal kesimde tarım dışı istihdam imkânlarının artması ve kırdan kente göçün azaltılmasında bir araç olarak kullanılabilir. Böylece, kırsal nüfusun iş ve yaşam koşullarının kentsel alanlarla uyumlu olarak yöresinde geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınması amaçlarına ulaşılabilir.” (Anonim, 2011:74) .*

Bir ülkede veya bölgede tarıma dayalı sanayiye geliştirmek için diğer sanayi dalların da olduğu gibi destek, teşvik ve hibe mekanizmalarına ihtiyaç vardır. Bu mekanizmaların etkin kullanımı kırsal ve bölgesel kalkınma içinde büyük önem arz etmektedir. Ayrıca doğru destekleme politikaları uygulanması özellikle çiftçiler içinde doğru ürünlerin üretilmesi ve toprağın verimli kullanılması demektir. Ayrıca bu mekanizmaların en büyük özelliği özellikle Güneydoğu Bölgesinde ciddi bir ihtiyaç olan girişimcilik potansiyelini ortaya çıkarmak ve insanları yatırıma özendirilmiştir.

Araştırmada öncelikle Şanlıurfa-Diyarbakır illerinde 1 ve 7.etaplar arasında KKYDP programından faydalanan işletme yetkilileri ile yapılan yüz yüze anket çalışmasının sonuçları aktarılacaktır. Tarıma dayalı sanayi ve hibelerin etki değerlendirmesi üzerine yapılan ve konuyla benzerlik arz eden birkaç çalışmayı belirtmek gerekirse ;

Bayramoğlu (2007) Konya ili tarım sektörü ve tarıma dayalı sanayi sektörlerinin yapısal analizi konulu bir çalışmada, tarıma dayalı sanayiye hem sektörel hem de bir bütün olarak analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda en büyük sorunlardan birisinin hammadde yetersizliği ve işletme sermayesi yetersizliği gibi nedenlerden dolayı eksik kapasite ile üretim yapıldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü’nün (FAO-Food and Agricultural Organization of United Nations) kırsal kalkınma sorunlarına çözüm üretmek amacıyla 2008 yılında yayımladığı rapor doğrultusunda kırsal kesimde yaşayan insanların hayatlarını iyileştirmek için tarıma dayalı sanayilerin geliştirilmesi ve desteklenmesi gerektiği raporda özellikle ifade edilmiştir.

Taşcıoğlu (2011), tarafından hazırlanan doktora tezi çalışmada Türkiye genelinde uygulanan Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı (KKYDP) kapsamında Antalya, Burdur ve Isparta illerinin içinde bulunduğu Batı Akdeniz Bölgesi incelenmiştir. Çalışmada söz konusu programdan yararlanan üreticilerin tutum ve davranışları, programdan yararlanmalarında etkili olan faktörler, işletmelerin sosyo-ekonomik, demografik, davranışsal profilleri, işletmelerin faydalarını en üst düzeye çıkararak optimum politika araç ve bileşenleri, işletmelerin programa yönelik tutumları, beklentileri, olası sorunlarının araştırılmıştır.

Araştırma sonucunda bireylerin destekleme tercihinde en önemli faktörün "destekleme alanı" olduğu ortaya çıkmıştır. Destekleme alanının destekten yararlanma kararındaki etki derecesi %38.23'dür, bunu "yatırım süresi" (%16.25), "destekleme şekli" (%15.57), "vergi muafiyeti" (%15.42) ve "destekleme miktarı" (%14.53) izlemektedir.

Pınar (2014), tarafından yapılan araştırmada Şanlıurfa ve Diyarbakır'da Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından uygulanan 2010 Yılı Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı'nın istihdam, yatırım, ihracat, ithalat, turizm ve diğer yönlerden bölge kalkınması bakımından doğurduğu etki ve sonuçları tespit ve analiz edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; Firmaların 1/3'ü destek sayesinde yatırım yapmıştır. % 60'ı ise destek sayesinde yatırım tarihini öne çekmiştir. İşletmelerin yaklaşık % 85'i kapasitelerini arttırmıştır. Buna karşılık net satışlarını arttıranların oranı % 65 civarındadır. Kapasite arttığı halde, net satışların aynı oranda artmaması genel ekonomik ortamla ilgilidir. İşletmelerin aktif büyüklüğü ele alınan dönemde (2009-2012) yaklaşık iki katına çıkmış ve net satışlar yaklaşık olarak % 50 civarında artmıştır. İşletmelerin % 80'i destek programı ile istihdamlarını arttırmıştır.

2. Kırsal Kalkınma Yatırımlarını Destekleme Programı (KKYDP)

Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı (KKYDP), kırsal alanda ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamak için gerçek ve tüzel kişilerin ekonomik faaliyetlerine yönelik yapacakları yatırımlar ile basınçlı sulama sistemleri konularında yapılacak olan öz sermayeye dayalı projeli yatırımların teşvik edilmesi amacıyla hibe desteği verilmesini sağlayan kırsal kalkınma programıdır (Anonim, 2010).

KKYDP Programları genel olarak Ekonomik Yatırımlar, Makine-Ekipman Alımı ve Toplu Basınçlı Sulama Sistemleri ile ilgili yatırımları kapsamaktadır. Programın genel amacını kırsal alanda küçük ve orta büyüklükteki üreticilerin yatırım projelerine destek vermek suretiyle ekonomik ve sosyal gelişmeye katkı sağlanması şeklinde özetlemek mümkündür.

Geçmiş yıllarda uygulanan KKYDP'de proje bazlı dağıtılan hibe tutar ve oranları aşağıda çizelgede belirtildiği gibidir.

Tablo 1:KKYDP ekonomik yatırımlarının yıllara göre hibe rakamları

TEBLİĞ NO	GERÇEK KİŞİ		TÜZEL KİŞİ		HİBE ORANI (%)
	AZAMİ PROJE TUTARI (TL)	AZAMİ HİBE TUTARI (TL)	AZAMİ PROJE TUTARI (TL)	AZAMİ HİBE TUTARI (TL)	
2006-17	50 000	25 000	350 000	17 000	50
2007-3	50 000	25 000	350 000	175 000	50
2008-19	100 000	50 000	500 000	250 000	50
2009-47	100 000	50 000	500 000	250 000	50
2011-9	150 000	75 000	600 000	300 000	50
2012-64	150 000	75 000	600 000	300 000	50
2013-59	300 000	150 000	800 000	400 000	50
2014-43	Gerçek-Tüzel kişi ayrımı yoktur ve rakamlar projenin uygulanacağı il ve proje türüne göre değişkendir.				50

Kaynak: Asoğlu,2015

26.10.2014 tarihli ve 29157 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı Kapsamında Tarıma Dayalı Ekonomik Yatırımların Desteklenmesi Hakkındaki 2014/43 numaralı tebliği ile KKYDP'de 9.Etap süreci başlamıştır.

Söz konusu bu etapta verilecek olan destek türleri, hibe rakamları ve desteklenecek iller Çizelge 1.7.'de belirtilmiştir.

Tablo 2: .KKYDP 9.Etap yatırım konuları, proje tutarları ve uygulama illeri

YATIRIM KONUSU	HİBEYE ESAS PROJE TUTARI (TL)	DESTEK VERİLECEK İLLER
<i>Bitkisel ürün işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik yatırımlar</i>		
Yaş meyve sebze tasnif, paketlenme ve depolama*	3 000 000	39 İL**
Diğer bitkisel ürün işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik yatırımlar	1 000 000	81 İL
<i>Hayvansal ürün işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması</i>		
<i>Su ürünleri işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması</i>	3 000 000	39 İL**
<i>Alternatif enerji kaynakları kullanan yeni sera</i>	1 000 000	81 İL
<i>Alternatif enerji kaynaklarından jeotermal ve biyogazdan ısı veya elektrik üreten tesisler ile güneş ve rüzgar enerjisinden elektrik üreten tesislerin yapımına yönelik</i>	1 000 000	81 İL
<i>Çelik silo</i>	1 000 000	81 İL
<i>Soğuk hava deposu</i>	1 000 000	81 İL
<i>Hayvansal orjinli gübre işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması</i>	1 000 000	81 İL
<i>Tarımsal üretime yönelik modern sabit yatırımlar</i>		
Büyükbaş	1 500 000	39 İL**
Küçükbaş	1 000 000	
Kanatlı	1 000 000	
Kültür balıkçılığı	1 000 000	
Kültür mantarcılığı	1 000 000	

Kaynak: Anonim, 2014; Asoğlu,2015.

*Yaş meyve sebze tasnif, paketlenme ve depolama yatırımları: Yaş meyve sebzenin tasnifi (boy, renk vb.) paketlenmesi (yıkamış, yıkılmamış, dondurulmuş, dondurulmamış) ve soğuk hava deposunda depolanması proseslerinin tamamını sağlayan yatırımı ifade eder. Örneğin, domatesin boylanarak paketlenip soğuk hava deposunda saklanmasını sağlayan tesis bu yatırım adı altında ifade edilir. Ancak, domatesin suyunun çıkartılması, kurutulması, salça yapılması, doğranması gibi işlemlere tabi tutulması halinde bu kapsamda değerlendirilmez, BÜİ kapsamında değerlendirilir.

**39 İl IPARD Uygulamalarının Dışında Kalan İllerdir. Bu iller; Adana, Adıyaman, Antalya, Artvin, Bilecik, Bingöl, Bitlis, Bolu, Edirne, Eskişehir, Gaziantep, Gümüşhane, Hakkari, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kırklareli, Kırşehir, Kocaeli, Muğla, Niğde, Rize, Sakarya, Siirt, Sinop, Tekirdağ, Tunceli, Zonguldak, Bayburt, Kırıkkale, Batman, Şırnak, Bartın, Iğdır, Yalova, Karabük, Kilis, Osmaniye ve Düzce

2. Araştırma Bölgesi Hakkında Bilgiler

Şanlıurfa ve Diyarbakır'ın 2013 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne (ADNKS) göre nüfusları 1.801.980 ve 1.607.437'dir. TÜİK verileri baz alınarak hazırlanan Türkiye'nin Stratejik Vizyonu isimli çalışmada Türkiye'nin 2023 yılı nüfus projeksiyonları rakamlarına

göre Şanlıurfa ve Diyarbakır'ın 2023 yılı nüfusları sırasıyla 1.991.188 ve 1.733.314 olması beklenmektedir (www.tsv2023.org) . Aynı yıl ülke nüfusu da yaklaşık 82 milyon olarak tahmin edilmektedir.

2011 yılında TÜİK tarafından gerçekleştirilen Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamasında Şanlıurfa 73, Diyarbakır 67. sırada yer almaktadır. Ayrıca en sonuncusu 2003 yılında yapılan “İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması sonuçlarına göre de TRC2 Bölgesi 26 Düzey 2 Bölgesi içinde 23'üncü, imalat sanayi gelişmiş sıralamasında da 22'inci sırada yer almaktadır (Delil,2014:7).

Şanlıurfa ve Diyarbakır'daki üretici işletme ve istihdam sayıları aşağıda belirtildiği gibidir. Görüldüğü üzere Şanlıurfa'da üretici işletme sayısı daha fazla ancak buna rağmen istihdam edilen kişi sayısında Diyarbakır'ın gerisindedir. Bu değerlerden Diyarbakır'daki işletmelerin az ama üretim kapasiteleri fazla olan işletmelerden oluştuğu sonucunu çıkartabiliriz.

Tablo 3:TRC2-Türkiye Karşılaştırmalı İşletme ve İstihdam Sayıları

	Şanlıurfa	Diyarbakır	Türkiye
Üretici İşletme Sayısı	526	411	58.522
Toplam Çalışan Sayısı	12.553	12.945	2.532.879

Kaynak: (Delil,2014:9).

4.Araştırma Bulguları

Şanlıurfa ve Diyarbakır'da KKYDP'nin Ekonomik Yatırımlar başlığından 1 ve 7.etaplar arasında KOBİ niteliğindeki işletmelere toplam 215 proje verilmiştir. Bu 215 proje 2006 ile 2013 yılları arasında toplam 197 tarıma dayalı sanayi işletmesinde uygulanmıştır. 2013 ve 2014 yıllarında araştırma kapsamında 197 işletme ziyaret edilmiş ve değişik nedenlerden ötürü sadece 120 tanesi ile yüz yüze anket görüşmesi gerçekleştirilmiştir. KOBİ niteliğindeki tarıma dayalı sanayi işletmelerinde 4 farklı işletme türüne göre hibe dağıtılmıştır. Bu türler bitkisel üretim ve işleme, hayvansal üretim ve işleme, tarımsal ürünlerin depolanması ve soğuk hava deposu tesisleridir. Anket uygulanan işletmelerin 71 tanesi Şanlıurfa'da, 49 tanesi ise Diyarbakır'da yer almaktadır. Uygulanan anketlerin güvenilirlik analizi (Cronbach Alfa) sonucu 0,92'dir. Bu oran bir anket uygulaması için oldukça yüksek bir orandır. Bu işletmeler ve yetkilileri ile ilgili bilgiler aşağıda belirtildiği gibidir.

Tablo 4: Diyarbakır- Şanlıurfa'da kabul edilen KKYDP projeleri

	Etaplar	Bitk.Ür-İşleme	Hayv.Ür-İşleme	Tar.Ür. Depolama	Soğuk Hava Deposu	TOPLAM
D.BAKIR	1.Etap	-	-	-	-	0
	2.Etap	4	1	-	-	5
	3.Etap	4	1	-	-	5
	4.Etap	10	-	-	-	10
	5.Etap	18	7	4	1	30
	6.Etap	10	4	4	1	19
	7.Etap	6	-	1	-	7
					D.Bakır Toplamı	76
Ş.URFA	1.Etap	1	-	-	-	1
	2.Etap	6	1	-	-	7
	3.Etap	3	1	4	1	9
	4.Etap	23	1	3	1	28
	5.Etap	25	3	1	7	36
	6.Etap	17	4	7	1	29
	7.Etap	24	5	-	-	29
					Ş.Urfa Toplamı	139
GENEL TOPLAM		151	29	24	12	215

Kaynak: Gıda, Tarım Hayvancılık İl Müdürlüklerinden alınan veriler yazar tarafından derlenmiştir.

Tablo 4'de görüldüğü üzere projelerin uygulanmaya başladığı ilk yıllarda iki ilde de daha az işletme destekten faydalanırken etaplar ilerledikçe faydalanan işletme sayıları iki ilde de artmıştır.

Tablo 5: Anket uygulanan işletmelere verilen proje türleri

İşletme Türü	Frekans(n)	(%)	Şanlıurfa		Diyarbakır	
			Frekans(n)	(%)	Frekans(n)	(%)
BÜİ	80	66.7	49	69.0	31	63.3
HÜİ	15	12.5	8	11.3	7	14.3
TÜD	20	16.7	11	15.5	9	18.4
SHD	5	4.2	3	4.2	2	4.1
Toplam	120	100	71	100	49	100

Tablo 5'de illerde anket yapılan işletmelerin türleri gösterilmektedir. Tabloya göre iki ilde de bitkisel üretim ve işleme projeleri diğer türlere göre daha fazla desteklenmiştir.

İşletme yetkililerinin eğitim ve yaş durumlarını gösteren tablolar aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 6: Yaş Dağılımları

Yaş Aralığı	Frekans(n)	(%)	Şanlıurfa		Diyarbakır	
			Frekans(n)	(%)	Frekans(n)	(%)
18-29	7	5.8	2	2.8	5	10.1
30-39	51	42.5	30	42.2	21	42.9
40-49	51	42.5	32	45.1	19	38.8
50 ve üstü	11	9.2	7	9.9	4	8.2
Toplam	120	100	71	100	49	100

Tablo 6’da belirtildiği üzere araştırma kapsamında gidilen işletme yetkililerin % 5.8’i “18-29 yaş aralığında”, % 42.5’i 30-39 yaş aralığında, % 42.5’i “40-49 yaş aralığında” ve son olarak % 9.2’si “50 yaş ve üstü” grupta yer almaktadır. İki ilin dağılımları da incelendiğinde yaş dağılımlarının benzer olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda bu iki ildeki yetkililerin çoğunun orta yaş dediğimiz gruba dahil olduğu söylenebilir. Genç yaştaki yönetici sayısının azlığı ile işletme sahiplerinin yetki paylaşımında çok istekli olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 7: Eğitim durumunun frekans dağılımı

Eğitim durumu	Frekans(n)	(%)	Şanlıurfa		Diyarbakır	
			Frekans(n)	(%)	Frekans(n)	(%)
Okur-Yazar	5	4.2	2	2.8	3	6.1
İlköğretim Mezunu	36	30	27	38	9	18.4
Ortaöğretim Mezunu	39	32.5	22	31	17	34.7
Yüksekokul/Üniversite	40	33.3	20	28.2	20	40.8
Toplam	120	100	71	100	49	100

İşletme yetkililerinin eğitim durumunu gösteren Tablo 7’ye göre işletme yetkililerinin % 4.2’si “okur-yazar”, % 30’u “ilköğretim mezunu”, % 32.5’i “ortaöğretim mezunu” ve son olarak % 33.3’ü “yüksekokul veya üniversite mezunu”dur. Ortaya çıkan sonuçlara göre iki il toplamında işletme yöneticilerinin sadece üçte birlik kısmı yükseköğrenim görmüşlerdir.

Proje öncesinde iki ildeki işletmelerin istihdam ortalamaları 6.53 iken proje sonrasında istihdam rakamlarının 12.68 olduğu görülmüştür. Bu da projelerin istihdam üzerinde olumlu etki oluşturduğu sonucunu doğrulamaktadır.

Tablo 8: “Proje sonrasında üretim/depo kapasitenizde artış oldu mu ?” sorunun yanıtı

	Frekans(n)	(%)	Şanlıurfa		Diyarbakır	
			Frekans(n)	(%)	Frekans(n)	(%)
Kesinlikle Katılmıyorum	0	0	0	0	0	0
Katılmıyorum	9	7.5	5	7	4	8.2
Kararsızım	6	5	3	4.2	3	6.1
Katılıyorum	62	51.7	39	54.9	23	46.9
Kesinlikle Katılıyorum	43	35.8	24	33.8	19	38.8
Toplam	120	100	71	100	49	100

Anket uygulaması sırasında işletme yetkililerine sorulan “Proje sonrasında üretim/depo kapasitenizde artış oldu mu ?” şeklinde sorulan soruya verilen cevaplara göre; işletmelerin % 35.8’i kesinlikle katılıyorum, % 51.7’si katılıyorum, % 5’i kararsızım, % 7.5’i ise katılmıyorum yanıtını vermiştir. İki ilin değerleri incelendiğinde birbirine yakın sonuçlar ortaya çıktığı görülmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda iki ilde hibe desteği alan işletmelerin kapasitelerinde olumlu yönde bir gelişme olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu değerlerde elbette işletme gelirlerinin ve karlılıklarının pozitif yönde olmasına katkı sağlayacak bir unsurdur.

Tablo 9: Proje sonrasında üretilen/depolanan üründe fire azalması oldu mu ?” sorusunun yanıtı

			Şanlıurfa		Diyarbakır	
	Frekans(n)	(%)	Frekans(n)	(%)	Frekans(n)	(%)
Kesinlikle Katılmıyorum	4	3.3	0	0	4	8.2
Katılmıyorum	22	18.3	16	22.5	6	12.2
Kararsızım	13	10.8	6	8.5	7	14.3
Katılıyorum	52	43.3	32	45.1	20	40.8
Kesinlikle Katılıyorum	29	24.2	17	23.9	12	24.5
Toplam	120	100	71	100	49	100

Anket uygulaması sırasında işletme yetkililerine sorulan “Proje sonrasında üretilen/depolanan üründe fire azalması oldu mu ?” şeklinde sorulan soruya verilen cevaplara göre; işletmelerin % 24.2’si kesinlikle katılıyorum, % 43.3’ü katılıyorum, % 10.8’i kararsızım, % 18.3’ü katılmıyorum ve son olarak da % 3.3’ü kesinlikle katılmıyorum yanıtını vermiştir. İki ilin değerleri ayrı ayrı incelendiğinde Diyarbakır’a oranla (% 65.3) Şanlıurfa’da (% 69), daha yüksek oranda işletmede fire oranlarında azalma gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda iki ilde hibe desteği alan işletmelerin büyük bir kısmında ürettikleri ya da depoladıkları ürünlerde projenin etkisiyle fire oranlarında azalma görülmektedir. Bu da işletmelerin gelirlerini arttırıcı bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Tablo 10: “Proje sonrasında üretilen / depolanan ürün çeşidinde artış oldu mu?” sorusunun yanıtı

			Şanlıurfa		Diyarbakır	
	Frekans(n)	(%)	Frekans(n)	(%)	Frekans(n)	(%)
Kesinlikle Katılmıyorum	3	2.5	0	0	3	6.1
Katılmıyorum	19	15.8	12	16.9	7	14.3
Kararsızım	8	6.7	3	4.2	5	10.2
Katılıyorum	56	46.7	38	53.5	18	36.7
Kesinlikle Katılıyorum	34	28.3	18	25.4	16	32.7
Toplam	120	100	71	100	49	100

Anket uygulaması sırasında işletme yetkililerine sorulan “Proje sonrasında üretilen/depolanan ürün çeşidinde artış oldu mu ?” şeklinde sorulan soruya verilen cevaplara göre; işletmelerin % 28.3’ü kesinlikle katılıyorum, % 46.7’si katılıyorum, % 6.7’si kararsızım, % 15.8’i katılmıyorum ve son olarak da % 2.5’i kesinlikle katılmıyorum yanıtını vermiştir. İki ilin değerleri ayrı ayrı incelendiğinde Diyarbakır’a oranla (% 69.4) Şanlıurfa’da (% 78.9), daha fazla yüksek oranda işletmede ürün çeşidinde artış gözlemlenmiştir. Bu

sonuçlar doğrultusunda iki ilde hibe desteği alan işletmelerin büyük bir kısmında ürettikleri ya da depoladıkları ürünlerde projenin etkisiyle ürün çeşitlerinin arttığı görülmektedir. Bir önceki sonuçta olduğu gibi bu da işletmelerin gelirlerini arttırıcı bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Tablo 11: “Proje sonrasında üretilen/depolanan üründe kalite artışı oldu mu?” sorusunun yanıtı

			Şanlıurfa		Diyarbakır	
	Frekans(n)	(%)	Frekans(n)	(%)	Frekans(n)	(%)
Kesinlikle Katılmıyorum	0	0	0	0	0	0
Katılmıyorum	12	10	6	8.5	6	12.2
Kararsızım	8	6.7	3	4.2	5	10.2
Katılıyorum	55	45.8	39	54.9	16	32.7
Kesinlikle Katılıyorum	45	37.5	23	32.4	22	44.9
Toplam	120	100	71	100	49	100

Anket uygulaması sırasında işletme yetkililerine sorulan “Proje sonrasında üretilen/depolanan ürün çeşidinde artış oldu mu ?” şeklinde sorulan soruya verilen cevaplara göre; işletmelerin % 37.5’i kesinlikle katılıyorum, % 45.8’i katılıyorum, % 6.7’si kararsızım ve son olarak % 10’u katılmıyorum yanıtını vermiştir. İki ilin değerleri ayrı ayrı incelendiğinde Diyarbakır’a oranla (% 77.6) Şanlıurfa’da (% 87.3), daha yüksek oranda işletmede ürün kalitesinde artış gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda iki ilde hibe desteği alan işletmelerin büyük bir kısmında ürettikleri ya da depoladıkları ürünlerde kalite artışı olduğu görülmektedir. Kalite günümüzde her sektörde vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir. Bu doğrultuda projelerin tüketicinin önüne gelen nihai ürünlerde de kalite anlamında olumlu sonuçlar doğurduğu görülmektedir.

5.Sonuç

Tarım sektörü dünyadaki tüm ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de çok önemli bir konuma sahiptir. Dünyada hızla artan gıda taleplerini karşılamak ve yeterli düzeyde beslenme seviyesini sağlayabilmek tarım sektörünün gelişmesine bağlıdır. Ancak bu çok değişkenli bir süreçtir. Tarıma dayalı sanayi işletmeleri bu süreçte çok önemli bir paya sahiptir. Çünkü hem üretilen ürünlerin işlenip nihai tüketiciye ulaştırılması hem de çiftçilerin ürettikleri ürünleri pazarlayabilecek bir alanlarının olması bu sektörün canlı kalabilmesine bağlıdır. Her sektörde olduğu gibi bu sektörde devletin girişimcileri özendirici tedbirleri mevcuttur. KKYDP bu mekanizmaların en önde olanlarındandır.

Şanlıurfa ve Diyarbakır’da incelenen işletmelerin genel anlamda projeden olumlu katkı aldıkları gözlemlenmektedir. Hibeden yararlanan işletme sayıları farklı olsa da birbirlerine yaklaşık oranlarda fayda gördükleri görülmektedir. Ayrıca iki ilin toplamında da belirgin bir istihdam artışı söz konusudur. İki ilin analizinden yola çıkarak bu proje türünün uygulandıkları işletmelerde gelir ve istihdam arttırıcı özelliklerinin olduğu söylenebilir. Bundan sonra yapılması gereken en önemli hususu bu tarz destek mekanizmalarının sayısını ve etki alanını arttırmakla beraber işletmeler için projeleri yazabilecek ve yönetecek danışman firmalarında sayısını arttırmak olmalıdır. Çünkü bu tarz mekanizmaları en iyi tanıtıcı ve aktarıcı konumda olan özel danışmanlık işletmeleridir. Esasen bu görevler kamu kurumlarınınmış gibi gözükse de yoğun bürokrasi ve yetersiz personel gibi sorunlarla boğuşan kamu kurumlarını bu anlamda yetersizlikle itham etmek yanlış olur.

Kaynakça

Anonymous,2009.FAO, 2009. How to Feed the World in 2050.

http://www.fao.org/fileadmin/templates/wsfs/docs/expert_paper/How_to_Feed_the_world_in_2050.pdf,

Anonim, 2010."2010 Yılında 2010 Proje" Tanıtım Kitapçığı, GTHB Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü, Ankara

Anonim,2011.Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Kırsal Kalkınma Planı 2010-2013.http://www.tarim.gov.tr/Belgeler/KutuMenu/Kirsal_Kalkinma_Plani

Anonim, 2014. Kırsal Kalkınma Yatırım Destek Programı 9.Etap Uygulama Rehberi. <http://www.tarim.gov.tr/Duyuru/183/Kirsal-Kalkinma-Yatirimlarinin-Desteklenmesi-Programi-9-Etap-Uygulama-Rehberi>

Asoğlu, V. 2015. Kırsal Kalkınma Yatırımlarını Destekleme Programından Faydalanan İşletmelerin Ekonomik Analizi: Şanlıurfa-Diyarbakır Örneği. Harran Üniversitesi Fen Bilimleri, Doktora Tezi, 158s.

Bayramoğlu, Z. ve Gündoğmuş, E.2007.Konya İli Tarıma Dayalı Sanayi İşletmelerinde Tamamlayıcı İthalatın Etkisi. Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 21 (42): 110-119.

Carlos A.Da Silva, Doyle Baker, Andrew W.Shepherd., Chakib, Jenane and Sergio Miranda da Cruz. 2009. Agro- Industries For Development. CAB International and FAO. Rome, Italy. 291s.

Delil,S.2014.TRC2 Diyarbakır-Şanlıurfa) Bölgesinde Sanayinin Mevcut Durumu".Karacadağ Bölgesel Kalkınma Dergisi, 4 (5):7-13.

Pınar, A., 2014. 2010 Yılı Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı Etki Analiz Raporu, Karacadağ Kalkınma Ajansı Yayınları, Şanlıurfa, 57s.

ŞUTSO, 2014.Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası Dergisi, Sayı:1,Mart 2014: 48-49.

Taşcıoğlu, Y., 2011. Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programının Sosyal ve Ekonomik Yönden Değerlendirilmesi: Batı Karadeniz Örneği. Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Antalya, 192s.

www.tsv2023.org